

20 30 år i traden, 1980–2010

Johan Foss forteller i kapittelet 30 år i traden om sine erfaringer gjennom en lang karriere i maritim medisin. Johan var i perioden 1995–1997 formann i foreningen. Artikkelen ble skrevet i 2010.

Ting forandrer seg, og ting tar tid. Og det går opp og ned. Selvfølgeligheter, sier du, men jeg har konkrete begivenheter i tankene (sic).

Da jeg begynte som rederilege i Wilh. Wilhelmsen Ltd. i 1981, så både min og sjømannslegenes verden ganske annerledes ut¹¹²¹. Wilh. Wilhelmsen Ltd. og Leif Høegh & Co hadde som de eneste rederier en egen ordning. De øvrige sjømannsleger var ansatt i de såkalte Legekontor for sjømenn som var spredt rundt omkring nær havneområder i hele landet. Administrativt var de underlagt Direktoratet for sjømenn. Legekontoret for sjømenn i Oslo var det største, og ble ledet med kyndig hånd av dr. Endre Sugar. Hans kontor hadde sentralkartotekfunksjon, det vil si oversikt over både de som fikk seile og de som ikke fikk seile (hyrenektelsesregisteret). Min forgjenger i Wilhelmsen, dr. Ole W. Tenfjord, hadde ledet Oslo-kontoret før Sugar.

Det var kun de offentlige Legekontorene for sjømenn som fikk utstede helsesertifikater. Lovverket diskvalifiserte leger som sto i noen form for tjeneste- eller avhengighetsforhold til rederi eller sjømanns-organisasjon. Slik er det også i dagens forskrift. Men både Tenfjord i Wilhelmsen og Jørgen HH Brochmann i Høegh skrev attester for «egne» seilende. Miljøet var ikke større enn at et blankt blankettsett lett skiftet eier. Stopp ble det først da jeg i Wilh. Wilhelmsen gikk tom for blanketter og i god tro ba Direktoratet om flere. Vektige argumenter om at jeg kjente både sjømannen, rederiet og arbeidsforholdene bedre enn en tilfeldig sjømannslege, hadde ingen gjennomslagskraft.

Begynnelsen på en endring kom i 1988. Da ble Direktoratet for sjømenn lagt ned. Noen vil huske konjunkturaset høsten 1987 som også i vesentlig grad gikk ut over sjøfarten. Sjøfartsdirektoratet opprettet en Sjømanns-avdeling som overtok de funksjoner i Direktoratet for sjømenn som fortsatt

¹¹²¹ Amundsen, B. 1981. Rederilegen – Dr. Tenfjord takker av. Skibs-Rederi. *Informasjonsorgan fra Wilh. Wilhelmsens Rederi*. 21, 4; 14-16.

*Figur 60
Tenfford, OW.
Foto: Øyvind
Larsen*

hadde livets rett. Kontoret ble ledet av Arne Flåtrud som var en markant personlighet, godt støttet av konsulentene Jan Frydenlund og Kjell Nordang.

En konsekvens av dette ble at Legekontorene for sjømenn ble privatisert. Noen ble rett og slett lagt ned, men de største ble overtatt av de legene som var interessert i fortsatt drift for egen regning og risiko. Dels under gamle faner, dels under nye navn (Christianiaklinikken). Samtidig forsvant «rederilegene» som egenordning, enten på grunn av høy alder eller for lite å gjøre.

Dermed var det «fritt frem» for alle sjøfartsinteresserte leger. Trodde jeg. Sjøfartsdirektoratet insisterte imidlertid på at de «gamle» Legekontor for sjømenn fortsatt skulle ha monopol på helsesertifikat-undersøkelser. Til tross for at legene verken hadde offentlig autorisasjon, var offentlig administrert eller hadde formell kompetanse. Men et monopol gir jo som regel et godt inntektsgrunnlag, så der i gården var det ingen som protesterte.

Hva gjør man så? Man tar mot til seg og går til sak mot Staten. Det ble mye jus og prosess som trakk ut i tid. Rett før rettssaken skulle finne sted, tilbød Sjøfartsdirektoratet meg et forlik. De dekket mine saksomkostninger og gikk med på alle mine krav unntatt økonomisk erstatning. Da skriver vi 1992, og det var faktisk denne prosessen som la grunnlag for dagens autorisasjonsordning for sjømannsleger.

Sjøfartsdirektoratet har hele tiden vært av den oppfatning at sjøfartsmedisinsk kompetanse ikke skulle spres på for mange hoder. Det er ikke vanskelig å være enig i det. Jo flere kokker desto mer søl. Utover 90-tallet var Sjøfartsdirektoratet derfor ganske restriktive med hensyn til utdeling av autorisasjon. Ikke ulikt det som gjelder for flyleger i dag. Men uten relevant medisinsk kompetanse i Direktoratet, kunne de bare bruke antall helseattester i året som kvalitetsmål. Og selv det har de gitt opp, og autoriserer nå

alle som vil og som tilfredsstillter de beskjedne krav i Forskrift 1309 om Helseundersøkelser av arbeidstakere på skip (§ 8) som har vært gjeldende siden 2001.

Og sjøfartsmedisinsk kompetanse, hva er nå det? I hvert fall mer enn å skrive attester.

Sjøfartsdirektoratet skal prise seg lykkelig over at de har noen premiss-givere utenfor egen rekke som kan bringe faget fremover. Jeg tenker da på toneangivende entusiaster i vår egen forening, og det kvantesprang utviklingen av Norsk Senter for Maritim Medisin på Haukeland har stått for i løpet av sin korte levetid. Det er bebudet en ny forskrift som skal erstatte 1309 og som helt sikkert vil reflektere at sjøfartsmedisin er arbeidsmedisin for sjøfolk med aspekter langt utover seleksjonskriterier. Men det får være emne for en annen artikkel.

Etter tredve år i traden legger jeg inn årene. Da er det godt å vite at for mine etterfølgere er det full fart fremover.